



# הנדון:

## התיקו הפך למצב לאומי קבוע. זהו אסון

# השעבר הגדול

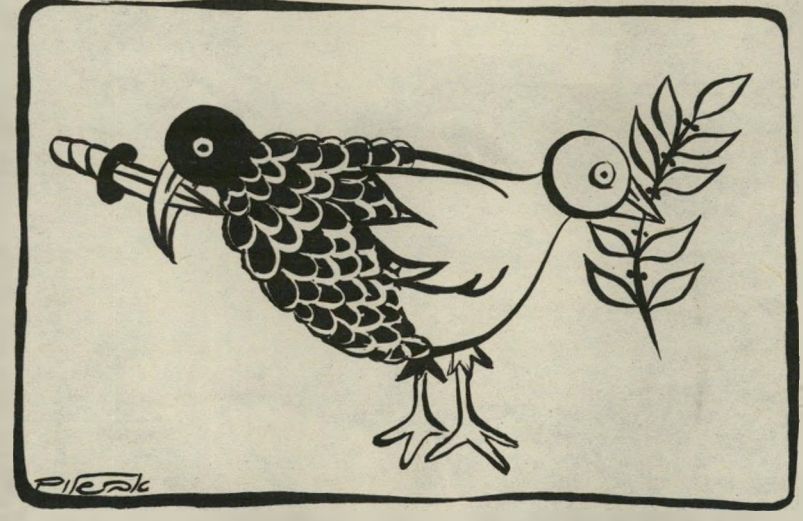
לגה מתונה יחסית מבחינה אורתודוקסית ומכ" חניה לאומנית, וחמישה אנשי אגודת ישראל. עכשיו התהפכה הקערה: חמישה אנשי המפד"ל, שגם היא הפכה בינתיים למיפלגה לאומנית קר צונית, ר"ל 12 לפלגים השונים של החרדים. מימ"ד, יורשת המפד"ל שהיתה פעם, נכשלה. הגוש הדתי מקצין והולך. יש נהירה מן המתונים אל הקיצוניים. אך בניגוד לרושם השיטחי, כוחו המיספרי של המחנה הדתי לא גדל. כתשע הכנסות הראשונות נע כוחו בין 15 ל-18, וכך גם הפעם. רק בשתי הכנסות האחרונות נדרו קולותיו לתחייה, לליכוד ולכחנא, ועכשיו חזרו. במיגור המיזרחי מתו המיפלגות העדתיות (ש"ס היא עדתית" רק בחלקה) והיתה זרימה מן הליכוד אל המיפלגות הדתיות החרדיות (שוב ש"ס). יתכן שגם במיגור הערבי היה כוחן של המיפ" לגות הלאומיות עולה באופן משמעותי, אלמלא המילחמה המטרופת בין רפ"ח והמתקדמת, והופעת הראושה. בקיצור: כל המיגורים נשארו כפי שהיו, אך בכל אחד מהם יש תופעה של הקצנה. זה מבצר את התיקו. זה מעמיק את השבר.

חשובים מן השלום. ומכאן — חסידי השלום, האומרים "השלום חשוב מן השטחים". מכאן — הרוב הגדול של היהודים המיזרחיים. מכאן — הרוב הגדול של היהודים האשכנזים, וכל האורחים הערביים. מכאן — הרוב העצום של הדתיים והמסורתיים. מכאן — רוב החילוניים. שבר זה עלול להתרחב, לפעור את פיו כתרום. אז יתפלג הציבור הישראלי לשני מחנות יריבים, שיהפכו אותו לשיני עמלים. כך קרה בלבנון. כך קרה במדינות אחרות. זה לא קרה אצלנו. אני מקוה שזה לא יקרה גם בעתיד. החישובים המאחרים את העם הזה הם חזקים. אבל זה משתק את יכולתנו לנהל מדיניות כלשהי. ולא רק במישור הפוליטי-הטקטי, בגלל הצורך להקים ממשלת אחדות לאומית. אלא גם

היה זוכה באהרה בשל עצם העזתו, בשל הפגנת המנהיגות. בלי העזה זו, השלום נשאר מילה מתה. העם הצביע בהתאם לכך. הוא אמר, למעשה: אם אין שלום, אין צורך להנחיל ניצחון למוערך. עם גם לא קיבל את תורת הלא"ו של יצחק שמייר. הוא לא האמין למליצות השדופות של הליכוד על האוטונומיה, שתביא לשלום. הוא לא האמין לדיבורים על הנכונות השיחות בלי תנאי אים מוקדמים, כאשר התנאי היחיד הוא שהערבים יסכימו לארץ-ישראל השלמה. העם לא התלהב לתוכנית ההתנחלות. ההתנחלות אינה סופולרית. הכותי

ה קרה לו טוב. בפעם המיידועי-כמה. אולי בפעם האחרונה. שימעון פרס ניסה. הוא השתדל. הוא הקדיש לכך את כל מירצו, את כווד ההתמדה האגרתי שלו, את כישוריו וכישרונותיו. והנה חמק הניי צחון מדי. שוב נגזר עליו לגלם את דמותו של סיסטום, הגיבור האומלל במיתוס היווני. ני הקדום, המוגלגל שוב ושוב את האבן הכבדה אל ראשיהגיבעה, ובכל פעם נשמטת האבן מידיו ברגע האחרון ומי דרדרת שוב למטה, אל תחתית המידר רון. אין הוא אשם. איש לא השתדל כמוהו. איש לא עבד כמוהו. הוא עשה את מיטבו. אבל מיטבו לא הספיק. זוהי הטראגדיה כולה. הטראגדיה שלו. ובמיקרה זה, גם שלנו.

**ל** שבור את השבר הזה — זהו התפקיד הלאומי העליון. אין זה ניתוח קוסמטי. אין זה תפקיד לבעלי גימיקים, לתרמיתנים, לפירסומאים וריזים, למי חברי-ג'ינגלים, לעסקנים קטנים, לפוליטיקאים מן המניין. זהו תפקיד למדינאי יוצר, לאיש חזון, כמעט ואמיתי: לנביא. זוהי מלאכת-יצירה, שתשנה עד היסוד את מערכות החברה הישראלית. מלאכת-בריאה, שתיצור כוחות פוליטיים מסוג חדש. המדינה זקוקה לאדם, אשר יביא לה בשורה חדשה. אולי בשורה רחבת, אשר תטאטא מן הארץ את הפולחן האליגי הקרוי כאן כיום "רת ישראל", ותביא להמונים תפיסה רחבת יחודית אחרת, הומאניסטית, שחורת שלום ואחווה. אולי בשורה חילונית, שתלהיב את המוני היי הודים המיזרחיים לרגם אחר של האומה הישראליה, שאליה יוכלו להשתייך בלב שלם ובנפש חפצה, מבלי להינתק מן המרחב שממנו באו, ושבו צריכה ישראל להשתלב בשלום. בימי התנ"ך יצר עמדישראל נביאים כמעט כסרסה-נעה. היכן הם היום? הדרור הראשון של הציונות ראה שר רה ארובה של אנשי-חזון, הוגי-דעות, יוצרי-בריאות. איפה הם היום? נבחרות לכנסת ה-12 לא היו נביאים ולא אנשי-חזון. היו בה הרבה עסקנים חרוצים, מסור רים, בעלי רצון-טוב — משימעון פרס ויצחק שמיר ועדוידע. אולם מדינאי גדול, בעל בשורה לאומית חדשה, לא היה. לכן נשאר השבר כפי שהיה. התיקו הלאומי חי וקיים.



**י** מעון פרס — והאיש שהפך לתאומו הסיאמי, יצחק רבין — לא הפסידו את הכי חירות מפני שדיברו על שלום. הם הפסידו מפני שלא דיברו על שלום בצורה משכנעת. אני משוכנע כי הציבור מוכן לבשורה של שלום, הרבה יותר מאשר הפוליטיקאים. עברו עליו 11 חודשים של אינתיפאדה. רבנות עברו כחיילים בגדה וברצועה. הם נתקלו במציאות. תחילה ועמו ואמרו שצריכים להרוג את כל הערבים. אבל אחרי הזעם הראשון באה המחשבה והמחשבה אמרה להם: יש בעייה פלסטינית, יש עם פלסטיני, דרוש פיתרון. שימעון פרס חש בכך, והוא ניסה לדבר על שלום. אולם הוא לא דיבר בצורה ברורה ומי שכנעת. לציבור יש תחושות בריאות. הוא חש אם מוצע לו משהו אמיתי או מזוייף. הוא החליט שמוצע לו משהו מזוייף. והוא צדק. אופציה ירדנית. גורם פלסטיני מעורפל. גרר אלקטרונית. תיאור גזעני של הבעייה הרמוג-ראפטי. הכל חזין משלום. והציבור נכסף לשלום.

**ל** מרבה האירוניה, בכל התשפוכת העי צומה של תשריירי כל המיפלגות, היה רק תשרייר אחד שציר ציור של שלום — זה היה דווקא התשריר של גנדי. אחרי גירוש כל הערבים מהארץ, אמר גנדי, יהיה שלום. אפשר יהיה לטייל בארץ בלי נשק. להתייחד בטבע בלי פחד. גנדי עזן. אבל זה גנדי עזן בנטו, שלוהה בל כיתיקבורות. אבל זה הספיק כדי לתת הישג לגנדי. בשעה שחזיתי בשידור זה, שאלתי את עצמי: מדוע אין המוערך מסוגל להציג תמונה משכנעת? מדוע אין המוערך מסוגל להראות מה זה שלום? לטייל בגדה וברצועה בלי פחד. להטרועע בשם ובעזה. לסעוד בשלוהה בריחו. לטוס לביקור בכנגראד. לעבור בריאד. לבנות ברמשק. מדוע זה לא הוצג? המוערך לא האמין כי הציבור יאמין בזה. כי המוערך עצמו אינו מאמין בזה. הוא מאמין רק במעין שביבת-נשק, באיילוחמה, בהפסקת-אש.

**נ**חלים נתפסים כבת של תימהונים, העיר שזה צרות. השראנספר של גנדי עלה, ההתנחלות של התחייה ירדה. העם לא רצה בממשלה שבה יהיה אריאל שרון שרהביטחון, הורג והורס בשדות האינתיפאדה. הוא לא רצה בממשלה שבה יהיה רפאל איתן שרהמישטרה, יובל נאמן שרההתנחלות, יצחק פרץ שרהפנים. לכן נתן גם לגוש הימני-דתי, המפוצל לר-סיסים (שמונה מיפלגות) רוב כה זעום, עד כי אינו יכול לשלוט באופן יעיל. זהו בישלון של הליכוד. הוא אמר שאין פיתרון. על כן נכשל.

**א**ך אפשר לשבור את הדגם הזה? איך אפשר לשבור את התיקו? שימעון פרס — טאקטיקן מעולה אך אסטרטג חלש — ניסה לעשות זאת במישור הטאקטי. הוא חיזר אחרי הציבור המיזרחי עלידי ניתוח קוסמטי בפני מיפלגותו. "פנים חדשות". מועמדים אותנטיים מבני הציבור המיזרחי. זה לא עזר. הוא חיזר אחרי הציבור הדתי, השתטח על קבר הכבאב סאלי, התרפס לפני אדמו"דים ושלי"טאים. גם זה לא עזר. אין זה פסול מבחינה פוליטית. אך אין בכך תועלת. כך אפשר לכל היותר להקים קואליציה רופפת. אך אי-אפשר לבנות כך רוב יציב, הדרוש לכיצוע מדיניות. כל עוד נשאר השבר הלאומי כפי שהוא, נידונה המדינה האת לקיסאון.

**ד**וע? מה מונע בעד איש כמו שימעון פרס — שלא לדבר כלל על יצחק רבין — לגבש בשורה אמיתית ומלהיבה של שלום? סיבה אחת פשוטה: הפחד מפני המחסום האחר המונע עליה על דרד-השלום: השם אש"ף. הציבור כבר תפס את זה: כלי אש"ף אין שלום. אפשר לשנוא אותו, אפשר לסלוד ממנו, אבל בלי עדין אין שלום. אילו היה פרס קם ומכריז על כך בפה מלא, כפי שהיה עושה דויד בן-גוריון,

**ה** יקרה עכשיו? אולי ממשלה ימנית צרה, העשויה להתפרק כל שני וחמישי, ושאינה מסוגלת לשלוט ולקבל החלטות נגד רצון המחצית השניה של הציבור. אולי ממשלת אחדות-לאומית, שגם היא לא תוכל לקבל שום החלטה של ממש, אלא תחת לחץ בינלאומי עצום. לפני המדינה עומדות החלטות, שאי-אפשר לקבל אותן בתנאים של תיקו. שברית התיקו קדמת לכל החלטה. יצחק שמיר אינו יכול לעשות זאת. שימעון פרס ויצחק רבין אינם יכולים לעשות זאת. הם צריכים לכתוב עליהם לפנות אל המקות לצמיחת כוחות חדשים. זהו המסקנה האמיתית של בחירות 88.

**ב**חירות האלה מאשרות את השבר. לכל היותר אירעו שינויים קטנים בתוך הגרשים. הדתיים הפכו יותר קיצוניים, הן מבחינה אור-תורוכסית, הן מבחינה לאומנית. ככנסת השמינית (1973) נבחרו 10 אנשי המפד"ל, שהיתה אז מיפ-

**ת**יקו הלאומי הזה הוא תופעה ישראלית ייחודית. מסופקני אם יש משהו דומה לזה באיזו שהיא מדינה אחרת בעולם. כמו בקע הסורי-אפריקאי, הוא אופייני לנוף שלנו. הציבור חצוי לשניים, כמעט שורה בשורה. לא רק לגבי עניין מסויים העומד על סדר-היום. ולא מבחינה פוליטית בלבד. זהו שבר דמוגראפי-איריאולוגי-סוצי-ציאילי עמוק. מכאן — חסידי הסיפות, האומרים "השטחים

**מ**את אורי אבנרי